

Va existir Jesús històricament?

L'existència històrica de Jesús és un tema debatut des del segle XVIII, quan el teòleg alemany Hermann Samuel Reimarus (1694-1768), un catedràtic de l'legües orientals, inicià la crítica bíblica, denunciant que els Evangelis eren plens d'incoherències argumentatives. Per a Reimarus, Jesús era un líder polític que va fracassar, un patriota jueu que va dirigir un moviment de resistència contra els romans (el que avui anomenarien un grup d'alliberament nacional) i va ser assassinat. Els miracles, les narracions de naixement i de la mort de Jesús etc., eren simples invencions posteriors dels seus deixebles per fer més atractiva la seva figura.

Reimarus no va gosar publicar el seu llibre, que de fet negava la divinitat de Crist, però s'anaren coneixent pòstumament diverses parts des seus treballs i al segle XIX es va produir una àmplia investigació filològica i històrica que es coneix com el debat entre el Jesús de la història i el Crist de la fe.

Per què és un problema l'existència del Jesús històric?

Per al cristianisme Déu es fa home en la persona de Jesús o, dit d'una altra manera: si un home pot ser Déu, aquest home seria Jesús. Tot el cristianisme es basa en la imitació del que Ell va dir i va fer. L'existència història de Jesús no és, doncs, un tema qualsevol. Si Jesús fos un personatge inventat, un ésser mitològic, tota la fe cristiana se m'aniria en orris.

El Jesús històric resulta fonamental per a la història de la religió cristiana perquè els cristians no creuen en unes "idees", sinó en una persona, Jesús.

A l'Evangelí de Joan (14, 6), Jesús diu d'Ell mateix: "Jo soc el camí, la veritat i la vida". El cristià vol viure "segons Jesús", orienta la seva vida a partir d'allò que els Evangelis n'expliquen; i, per tant, si no hagués existit un personatge històric que sigui Jesús, tota la seva fe seria absurda.

El Jesús històric és, a més, el Crist de la fe.

En el cristianisme és molt important distingir el Jesús històric del Crist de la fe.

Jesús seria un personatge històric que va viure a l'època de l'emperador Tiberi, un home especial, un mestre o *rabí*, que hauria tramès un missatge d'amor a un petit nucli de

Ramon Alcoberro

deixebles, tots ells jueus i tots ells –a més– gent molt pobra. Després aquests deixebles s’haurien anat organitzant, s’haurien auto-convençut que Jesús no havia mort de veritat, sinó que havia ressuscitat i, a partir de l’any 70, quan els romans van destruir Jerusalem, aquest grup s’hauria anat estenent per Grècia i Roma, fins convertir-se en una Església al marge del judaisme.

El Jesús de la història es va convertir en el Crist de la fe.

Per als creients, Jesús no és només algú que va viure en temps de la dominació romana d’Israel, que va explicar un missatge d’amor i que es va morir. Hi ha una alguna cosa més. Jesús és el Fill de Déu, el Messies (una paraula hebrea que significa “l’enviat”) o el Crist. Ja no és un home, sinó –per així dir-ho– una funció. Jesús és un home tan perfecte que és en realitat Déu mateix. Per això s’usa l’expressió “Crist”, que és un nom grec (significa *l’Ungit*).

- Al Crist, fill de Déu, s’hi arriba per la fe, perquè la seva Resurrecció o els seus miracles no es poden explicar racionalment.
- Però a Jesús de Natzaret s’hi arriba a través d’estudiar la història i la societat jueva del segle I.

Va existir Jesús?

Aquest és un tema molt debatut, però malgrat tot, sembla que l’estudi històric ens permet creure que Jesús fou, efectivament, un personatge real.

Sabem poques coses sobre el Jesús de la història, malgrat els quatre Evangelis –i especialment sobre el que sembla més històric, el de Joan–, però la seqüència història que tenim sobre Jesús resulta versemblant.

Quins arguments serveixen per negar l’existència del Jesús històric?

D’entrada hi ha algunes qüestions sobre Jesús que els Evangelis ens narren però que resulten estranyes o anacròniques.

- El naixement d’una verge és un tema que apareix a la mitologia romana (la verge Sílvia Rea és seduïda pel déu Mart i neixen Ròmul i Rem) i també a la mitologia egípcia), Isis és verge quan infanta Ra, el déu de la llum).
- No és consistent que si Jesús va néixer a Betlem els seus contemporanis l’anomenin “el Natzarè” (dues ciutats separades per més de 150 quilòmetres) i ningú més que els evangelis parlen dels reis (en realitat en diuen “savis”) d’Orient.
- Tampoc hi ha cap evidència històrica sobre el nadal. El 25 de desembre és una festa romana, el naixement del Sol invicte (Jupiter natalis) i sembla estany que també hagués nascut Jesús.
- No hi ha cap evidència arqueològica directa sobre la seva vida.
- Els miracles són contradiccions de la lògica. A més, alguns miracles, com la multiplicació dels pans i els peixos es troben també en la mitologia egípcia.
- La resurrecció és testimoniada per dones; però és això pot semblar un simple detall sense importància, però molt significatiu, perquè cap tribunal al món antic no acceptava el testimoni d’una dona.

Ramon Alcoberro

- Al món antic els historiadors només es preocupaven de la vida de reis i de persones poderoses, el fill d'un fuster no hauria interessat ningú. No té gaire sentit al món antic preocupar-se per la vida d'algú que era "dels de sota".

Tot això porta a pensar que el cristianisme inclou elements més o menys mitològics o inventats. Però en general els estudiosos consideren que Jesús va ser un personatge real i que si es prescindeix d'alguns elements afegits, queda un nucli històricament consistent d'afirmacions:

Quins arguments serveixen per afirmar l'existència del Jesús històric?

1. El nom de "Jesús" deriva de "Josué", un nom relativament habitual a l'època però que tenia un clar significat polític. Josué havia estat el successor de Moisès i el que havia portat Israel fins a la Terra promesa. Era, per tant, un alliberador, algú amb una missió. És coherent que existís algú amb aquest nom fos un personatge històric, no és un nom inventat com ho seria el d'un heroi mitològic.
2. Sobre Maria, la seva mare, algunes fonts jueves diuen que va infantar Jesús com a fruit de les seves relacions amb un legionari romà anomenat Ben Panthera i això seria coherent amb la narració d'un naixement atípic. Aquesta informació també la recull el filòsof Cels al *Discurs veritable contra els cristians* (segle II). El més curiós és que en unes excavacions a Alemanya l'any 1859 va aparèixer la tomba d'un legionari que tenia per nom Tiberi Juli Abdès Pantera.
3. Sabem que a l'època hi havia a Israel moviments baptistes que s'agafaven la fe jueva d'una manera radical i, per tant, és possible que Jesús hagués estat batejat al riu Jordà per Joan Baptista. El baptisme indicava un canvi de vida, una transformació radical. Dir que Jesús era deixeble de Joan Baptista no era bona 'propaganda' perquè el fa dependent d'un altre mestre i això no s'hauria dit si la seva biografia fos inventada.
4. Se sap també que a l'època hi havia un grup de jueus radicals, anomenat els "essenis" que feien al desert una vida molt austera, apartada del món i sense contacte amb dones. La comunitat essènia més coneguda és la de Qumram al mar Mort, prop de Jericó de la qual ens resten algunes ruïnes i una biblioteca important que van amagar en àmfores i van enterrar quan els romans van destruir la comunitat l'any 68. Els essenis eren místics i esperaven la vinguda del Messies. La seva doctrina té alguns punts de contacte amb la de Jesús.
5. Jesús és anomenat "natzarè", pel poble de la seva mare. Però a Israel s'anomenaven natzarens també d'una manera genèrica les persones consagrades a Jahvé. Els *natzarens* eren uns jueus radicals: no bevien vi, es deixaven el cabell llarg i s'abstenien del contacte amb dones. El natzarenat s'explica a l'Antic Testament, al llibre dels Nombres (6,1-21). El natzarè més conegut havia estat Samsó. La vida de Jesús té molts aspectes coincidents amb el natzarenat.
6. Fins fa molt poc no hi havia arguments arqueològics per situar Jesús, però als darrers anys en van apareixer alguns. S'ha excavat el poble de Natzalet, prop del Líban, on va viure Jesús segons els Evangelis. Es dubtava sobre la seva existència perquè no se'n parla a l'Antic Testament. També s'ha trobat a Jerusalem una piscina ritual

Ramon Alcoberro

envoltada de cinc pòrtics, l'anomenada piscina de Betesda, i és tal com l'explica l'evangeli Joan al miracle del paralític. Fins i tot l'any 2016 es va trobar un sepulcre d'època a l'església del Sant Sepulcre de Jerusalem, el que indica que al lloc hi ha un culte que prové de molt antic.

7. A l'època de Jesús hi havia tot un moviment popular d'oposició contra els romans que, a més, amb la conquesta de Judea per Pompeu (63 a. J.-C.) havien fet una autèntica carnisseria com a exèrcit d'ocupació. Jesús en els seus discursos apareix com un líder popular que posa en el centre de la seva preocupació la justícia i els que Ell anomena "els pobres del Senyor". L'evangeli de Lluc (4,18) és molt clar; Jesús diu d'Ell mateix que ha vingut : "*a portar la bona nova als pobres,/ a proclamar als captius la llibertat/ i als cecs el retorn de la llum,/ a posar en llibertat els oprimits.*" Sembla difícil que algú inventés això perquè va massa directament contra el poder.
8. Però a diferència d'altres líders, Jesús no defensa la violència (excepte en una ocasió, quan expulsa els mercaders del temple, i s'enfronta als saduceus – una espècie d'aristocràcia jueva col·laboracionista). Això també és estrany perquè a l'època hi havia un moviment guerriller molt important contra els romans. Els zelotes (en hebreu "els del punyal petit", "els de la daga") feien atemptats i emboscades contra l'exèrcit, però Jesús s'hi oposa. En canvi, s'enfronta amb els col·laboracionistes.
9. El criteri de les *ipsissima verba Christi*: als Evangelis apareixen expressions i paraules de Crist que són absolutament "estranyes" en el context de la mentalitat jueva del segle I i que de vegades fins i tot es copien en arameu (la llengua que parlava Jesús). Així per exemple quan Jesús parla de Déu diu que és el seu "Abbà", paraula que no significa "pare" sinó "papi" o "papà" (com en diuen els nens). La seva conversa amb la samaritana (Jn 4: 7–30) és tan estranya que no pot ser inventada perquè els samaritans eren odiats pels jueus i el mateix es pot dir de la seva relació amb Nicodem, el cobrador d'impostos i <https://www.gotquestions.org/ipsissima-vox-ipsissima-verba.html>
10. La crucifixió de Jesús és explicada pels evangelistes en termes molt dolorosos ("l'hora de tenebres") i Ell es comporta en aquella situació com algú que se sent abandonat de Déu. Fins i tot es recullen les seves paraules en hebreu, que són les del Salm 22: "*Eloí. Eloí, lamà sactaban!*". «Déu meu, Déu meu, per què m'has abandonat?». El salm és citat pels evangelis de sant Mateu i de sant Marc com el crit de Jesús moribund a la creu (cf. Mt 27, 46; Mc 15, 34) i no és precisament el d'un Superman, sinó el d'un home angoixat, totalment humà.
11. Hi ha poques referències històriques a Jesús en els escrits d'època perquè en general al món antic les històries dels pobres no interessaven, però ens resten algunes. Bàsicament la carta d'un estoic sirià, Mara bar Serapíó, que, vers l'any 73, recorda tres condemnes judicials cèlebres, la de Sòcrates, la de Pitàgores i la de Jesús. També hi ha alguna referència en l'obra de Flavi Josep i en la de Tàcit (*Annals*, XVI,44), que eren dos historiadors romans de l'època.
12. En canvi, tenim abundoses referències a personatges històrics que surten als Evangelis, com ara, Ponç Pilat (prefecte de la província romana de Judea entre els anys 26 i 36) o el tetrarca Herodes Antipes, la historicitat dels quals ningú nega i la seva actuació respecte Jesús és coherent amb el que en diuen els Evangelis, especialment Lluc (23, 7-12).

Ramon Alcoberro

Cal diferenciar entre la historicitat de Jesús i la historicitat de les narracions sobre la vida de Jesús. Que tinguem raons per afirmar el personatge històric va existir no significa que tot el que se'ns diu sobre Ell sigui creïble. Cada font històrica ha de ser examinada en concret i tot falsos. El naixement, la predicació, els miracles, la mort i la resurrecció són qüestió de fe, però el personatge Jesús sembla prou consistent per afirmar-ne l'existència real.